

კორნელი კეკელიძის
სახელობის საქართველოს
ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი,
საქართველო
tazogogoladze@yahoo.com

დარეჯან გველესიანი

დამოუკიდებელი მკვლევარი,
საქართველო
gvelesianid@yahoo.com

ახალი მასალები წმიდა იოვანე მანგლელ (სააკაძის) კულტურულ-სააღმშენებლო საქმიანობის შესახებ¹

წმიდა იოვანე მანგლელი სააკაძე XVII საუკუნის II ნახევრისა და XVIII საუკუნის I ნახევრის ერთ-ერთი გამორჩეული სასულიერო მოღვაწე იყო. ქართულ ისტორიოგრაფიაში (მაია შაორშაძე,² ქეთევან პავლიაშვილი³) მისი ცხოვრება-მოღვაწეობის ძირითადი პერიპეტები შესწავლილი და გაანალიზებულია.

მისი ძირითადი ბიოგრაფიული ცნობები ასეთია: იგი დაიბადა 1666 წელს. ბავშვობიდან გარეჯის უდაბნოს მონასტერში აღიზარდა, სადაც მღვდელ-მონაზვნად აკურთხეს კიდევ. 1717-1721 წლებში მღვდელ-მონაზონი იოვანე ქართლის სამეფო კარის თხოვნითა და ხელშეწყობით მანგლისის ეპისკოპოსის საპატიო სახელოს ატარებდა. საქართველოს ეროვნულ არქივში დაცული 1721 წლის საბუთში დაწვრილებით არის მოთხრობილი თუ როგორ ზრუნავდა იგი მანგლისის ეპარქიისათვის. მაგრამ ქვემო ქართულ ფეოდალებს

1 ნაშრომზე განეული დახმარებისათვის დიდ მადლობას მოვახსენებთ ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორს, ექვთიმე კოჭლამაზაშვილს.

2 მაია შაორშაძე, წმ. იოვანე მანგლელი (სააკაძე), (თბილისი, 2000), 3-30; მაია შაორშაძე, წმ. იოვანე მანგლელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ზოგიერთი ადგილის დაზუსტებისათვის, საქართველოს შუა საუკუნეების ისტორიის საკითხები, ტ. IX (თბილისი, 2008), 186-191.

3 ქეთევან პავლიაშვილი, საისტორიო ცნობები რუსეთის იმპერიის დამოკიდებულებაზე ასტრახან-მოზდოკის ქართული საეკლესიო ახალშენებისადმი (XVIII საუკუნის პირველი ნახევარი), საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტი: შრომები, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი; ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, (თბილისი, 2011), ტ. I, 184-196.

- აბაშიშვილებს წამოუყენებიათ მისთვის პრეტენზია - მანგლისის ტაძარი და მისი კუთვნილი მამულები ჩვენ გვეკუთვნისო. მანგლელ ეპისკოპოსსა და აბაშიშვილებს შორის არსებული დავის მოგვარება თავად ქართლის მეფემ - ვახტანგ VI-მ სცადა. მეფემ შესაბამისი ღონისძიებებიც გაატარა: მან ბეჟან შანშიაშვილს უბრძანა, ღალა აეკრიფა მანგლისის კუთვნილი სოფლებიდან და შეენახა მანამ, სანამ დავა არ გადაწყდებოდა. აბაშიშვილთა ინიციატივით, მანგლელ ეპისკოპოსს იოვანეს თელეთის ეკლესიაში ხატის წინაშე უნდა დაეფიცა, რომ სადაო მამულები მართლაც მანგლისის ეკლესიას ეკუთვნოდა. თავის მხრივ, იოვანე მანგლელს ქართლის სამეფო კარის წევრების თანდასწრებით დაუფიცია ხატზე სადაო სოფლების მანგლისის ეკლესიის კუთვნილებასთან დაკავშირებით. მიუხედავად ამისა, მან მანგლისის ეპარქიის კათედრა დატოვა.¹

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია - მანგლულობის დროს იოვანეს კულტურულ-სააღმშენებლო საქმიანობის შესახებ დღემდე არსებული ცოდნა გავამდიდროთ ახალი პირველწყაროების მონაცემებით. ესენია:

(1) თხილნარის ეკლესიის მემორიალური წარწერა;

(2) ქართული ხელნაწერი წიგნი A-710;

(3) 1720, 1720 ლის 18 მაისი, 1717-1721 წლების ქართული ისტორიული საბუთები.

თხილნარის ბაზილიკური ეკლესია (სურ.1) ალგეთის ხეობაში, მანგლისიდან ჩრდილოეთით 5 კმ-ის დაცილებით, ნასოფლარის ცენტრში მდებარეობს. ეკლესიას კამარა ჩამონგრეული აქვს. მის სამხრეთ შესასვლელის თავზე ჩადგმულია ტიმპანის ქვა ასომთავრული წარწერით. სანამ უშუალოდ წარწერის ტექსტს შემოგთავაზებდეთ, წარმოგიდგინთ წარწერის არქეოგრაფიულ აღწერილობას, წარწერის პალეოგრაფიულ პირს, გადმონაწერს დედნის შრიფტის დაცვით, წარწერის ფერად ფოტოსა (სურ. 2) და მის ჩვენეულ წაკითხვას:

წარწერა ამოკვეთილია მთავარი ეკლესიის სამხრეთი კარის თავზე მოთავსებულ ტიმპანის მოზრდილ ნაცრისფერ ქვაზე, რომლის ცენტრში გამოქანდაკებულია ჭვარი, ხოლო მის ქვედა მარცხენა მხარეს მოთავსებულია წარწერა, მიწის დონიდან 150 სმ-ზე; წარწერიანი ქვის ზომა: 94 X 184; წარწერის ფართობი: 13 X 38; 2 სტრიქონი; ყველაზე დიდი გრაფემის ზომა: † (I სტრიქონის I გრაფემა) – 5 X 2,2 სმ.; ყველაზე პატარა გრაფემის ზომა: ი (II სტრიქონის III გრაფემა) – 4 X 2 სმ.; ქარაგმის ნიშნები: მოკლე განივი ხაზი; განკვეთილობის ნიშნები: სამწერტილი თითქმის ყოველი სიტყვის შემდეგ.

დაზიანება: წარწერა დაზიანებულია. წარწერიანი ქვა გამოფიტუ-

¹ მაია შაორშაძე, ნმ. იოანე მანგლელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ზოგიერთი ადგილის დაზუსტებისათვის, საქართველოს შუა საუკუნეების ისტორიის საკითხები, ტ. IX, (თბილისი, 2008), 187-191.

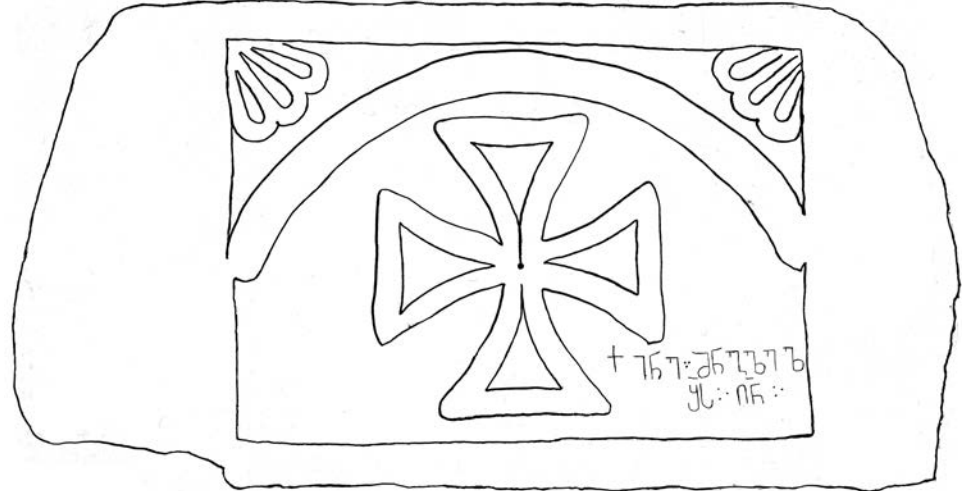
ლია კლიმატური პირობების გამო. აქედან გამომდინარე, წარწერის მეორე სტრიქონის დასაწყისი და ბოლო ნაწილი აღარ იკითხება.

1.† 𐌆𐌕: 𐌸𐌆𐌊𐌆

2.----- 𐍂: 𐌈: --

„†. იოვანე მანგლელ / ეპისკოპოსს შ(ეუნდ)ს ღ(მეხთმა)ნ, [ა(მე)ნ]“¹

როგორც ჩანს, იოვანე სააკაძემ თავის მხრივ ბაქარ ბატონიშვილის ნდობა გაამართლა და დიდად იზრუნა მანგლისის ეპარქიის აღორძინებისათვის. ამის დადასტურებაა თხილნარის ნასოფლარის ბაზილიკური ეკლესიის მემორიალური წარწერა. იგი პირველად მოინახულა ისტორიკოსმა ლეონ მელიქსეთ-ბეგმა 1920-იანი წლების დასაწყისში. მისი ყურადღება მიიპყრო ტაძრის სამხრეთის შესასვლელის არქიტრავის ქვაზე ამოღარულმა წარწერამ, რომელშიც მეცნიერი მხოლოდ და მხოლოდ მანგლელ ეპისკოპოსს კითხუ-

¹ წარწერის ადგილზე გაცნობაში განეული დახმარებისთვის დიდ მადლობას მოგახსენიებთ ჩვენს მოკობარს. ისტორიკოსს ირმა ბირიძეს.

† 𐌆𐌕: 𐌸𐌆𐌊𐌆
𐍂: 𐌈:

ლობს.¹ ჩვენ საგანგებოდ დავინტერესდით აღნიშნული წარწერით, ადგილზე მოვინახულეთ ეკლესია და მისი წარწერა. დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ იგი კონკრეტულად იოვანე მანგლელ ეპისკოპოსის მოსახსენებელი ყოფილა. წარწერის პალეოგრაფიული მონაცემებისა და წერილობით წყაროების ურთიერთშეჯერების საფუძველზე ვფიქრობთ, რომ წარწერაში მოხსენიებულ იოვანე ეპისკოპოსად უნდა იგულისხმებოდეს 1717-1721 წლებში მოღვაწე მანგლისის ეპარქიის მწყემსმთავარი – იოვანე სააკაძე.

იოვანე მანგლელი მოხსენიებულია საქართველოს ეროვნულ არქივში დაცულ ისტორიულ საბუთებში, და ამ საბუთებიდან ჩანს, თუ როგორ ზრუნავდა იგი ეპარქიის მამულების გაფართოებისათვის. ერთ-ერთ უთარილო დოკუმენტში მანგლელი იოვანე ღალას ადებს უგუდეთში მცხოვრებ გლეხებს. სოფელი უგუდეთი მანგლისთან ახლოს და, შესაბამისად, ნასოფლარ თხილნარას სიახლოვეს ლოკალიზდება. ამრიგად, საფუძველი გვაქვს, ვივარაუდოთ, რომ თხილნარას ეკლესია ჟამთა სიავის გამო დანგრეულა, და იოვანე სააკაძის მანგლელობის დროს ხელახლა აღუდგენიათ. ვითვალისწინებთ რა იოვანე მანგლელის მწყემსმთავრად ყოფნის წლებს, მემორიალური წარწერის თარიღი ამავე 1717-1721 წლებით უნდა განისაზღვროს. ჯერჯერობით ეს წარწერა ერთადერთია იოვანე მანგლელ ეპისკოპოსის მოხსენიებით.

ერთი მხრივ, ეპარქიის ეკლესიებისათვის იოვანე მანგლელის მზრუნველობას, ხოლო, მეორე მხრივ, ქართლის სამეფო კარის მისადმი მხარდაჭერას ადასტურებს 1720 წლის ისტორიული საბუთი, სადაც ვკითხულობთ: „ესე ... შეწიხულობის [წიგნი] და სიგედი | გკად-ხეთ და მოგახსენეთ თქუნ, ყოვდად უბიწოდ მშობედესა | ღ(მ)თისასა მანგლისის პატიოსანს მონასტეხსა და მას | შინა დამკვიდ[ხებუდესა] ხატსა ყოვდად წმინდისასა | ჩვენ, ... ბაგო/ნისშვიდმან, ბაგონმან სვიმონ. შემოგწიხ[ე ქად]/აქს კდის უბანში ამოვახდნიდის ამიხალასშვიდის | სახდ-კაჰი, ჩვენ[და] სასურდიეხოდ და საქმეთა ჩვენთა | წაჩსამა-ხთებდად და ის სახდ-კაჰი მანგედმა იოვანემ | ჩვენის დასტუხით და ბიძანებით გაყიდა და საჯავახია/ნოში ჯავახისშვიდებისაგან ოჰი კვამდი გდები | იყიდეს, დაგხადე ნიკოდა თავისის მამუდითა და | ქვენად-ხას ქყაპუასშვიდი თავისის ძმისწუდებითა | და საგანაყოფოს მამუდითა და ხადგან [ჩ]ვენის შეწიხუ[დის] სახდ-კაჰის ფასით სყიდუდი გდები და მამუდი | აჰის, ჩვენც ამისთვის ეს ჩვენი მოსაწსენებედი სიგედი | და გუჯაჰი დავსწეხეთ და მოგახსენეთ, ხომ ჩვენი | შეწიხუდობა და ქიხ[ნა]ხუდი დავიწყებას ახ | მიეცეს შენს პატი[ოს]ანსა და დიდებულს

1 ლეონ მელიქსეთ-ბეგს თავის სამეცნიერო პუბლიკაციაში წარმოდგენილი აქვს: ა) წარწერის ადგილმდებარეობა; ბ) წარწერის დამწერლობის სახეობა; გ) წარწერის ფრაგმენტი; და დ) წარწერის დაზიანება (ლეონ მელიქსეთ-ბეგი, მანგლისის რაიონი ისტორიულ-არქეოლოგიური თვალსაზრისით, ახალი სკოლისაკენ, №2-3, ტფილისი, 1924 წელი, 76).

გა[დახ]ში ვიკსენებოდე და ვინც მანგდედი იყოს, წიხვასა და | დო-
ცვაზედ [მო]გვიკსენებდენ და პიჩვედ} მახხვის შაბათს თევდო/ხობას
ჩვენთვის ჟამსა [და]გვიჩელებენ თავისის კხებუდითა. დაიწეხა წიგნი
ესე | და სიგედი ქისტეს აქეთ ათასშვიდას და | ოცსა, ქ(ოხონი)კ(ონ)-
სა უც “¹

ისტორიული საბუთის თანახმად, სვიმონ ბატონიშვილს მანგლისის ტაძრისა და იქ დასვენებული ღმრთისმშობლის ხატისათვის შეუწირავს თბილისში, კლდის უბანში მცხოვრები ამოვარდნილი ამირაღასშვილის სახლ-კარი. სვიმონ ბატონისშვილისავე თანხმობითა და მონმობით, იოვანე მანგლელმა ამირაღასშვილის სახლ-კარი გაყიდა, რის სანაცვლოდ საჯავახიანოში ჯავახიშვილებისაგან შეიძინა ორი კომლი გლეხი: ნიკოლა ლაგრაძე და ქვენანდრის მცხოვრები ჭყაპუაშვილი თავისი ძმისწულებით. სვიმონ ბატონიშვილი მანგლისის ეკლესიისადმი შეწირულების სანაცვლოდ მარხვის პირველ შაბათს - თევდორობის დღესასწაულზე ჟამისწირვას იწესებს. იოვანე მანგლელის მიერ ჯავახიშვილებისაგან ორი კომლი გლეხების შეძენის ფაქტს კიდევ მეტი სიზუსტით გადმოგვცემს იმავე წლის 18 მაისით დათარიღებული ისტორიული დოკუმენტი ნიკოლოზ ჯავახიშვილისა იოვანე მანგლელისადმი. ამ ისტორიულ საბუთში ვკითხულობთ:

„...ჩვენ, ჯავახიშვიდმან ნიკოდო<ო>ზ და ძმისწუდმან ჩემმან, | ქაი-
ხოსხო[მ] და სვიმონ[მა] და შვიდმან ჩემმან, გიოხგიმ თქუნ, | მანგდედ
ეფისკოპოზს, იოსებ ყოფიღს, იოვანეს.

ასე, ხომე | დაგვეჭიხა და მეფის შაჰ-ნავაზის დასტუხით და ბძანე-
ბით | მოგყიდე ჩემი მემკუიდჲე ყმა ზეს დაგხადის ნიკოდოზას | მა-
მური, სახდ-კაიხი და გახეშემო ნაშენი და უშენი, | საწნავი და უწნავი,
მთა და ბაიხი, ოხი მისი ვენაწი, | ეთი ხოვდუხში და ეთი ზეს ამაზე
დაგვიდებია, | კიდევ იქ[ა]ვ ზესუხში ჩვენის ყმის კოშადის ნაქონი |
ნავენაწები, ქუეთ აბუღვახიშვიდის მზლუხამდი, | ზეთ ბედიანა-
შვიდის მიჯნამდი, კიდევ ქუნანდხის ჩვენი მემკუიდჲე ყმა | ჭყვაპია-
შვიდი ბეჟუასა და ღვინიას მამური მათის | სახდ-კაიხითა, მიწით, ვე-
ნაწებით, მთით, ბაიხით, ყოვდის | მისის სამაიხთდიანის საქმით, ოხნივ
ეს კაცები დღეს, | ხისაც მქონებდენი ახიან, მოგყიდეთ მანგდისისა |
ღ(მხ)თისმშობლისათვის, ავიღევით ფასი სხუდი, | ხითაც ჩვენი გუდი
შეგჯეხდებოდა, თუ ამ მამუ|ღების მოდავე ვინმე გამოჩნდეს, პასუხის
გამცემი | ჩვენ ვიყუნეთ, ასე, ხომ ქადაქს ამიხაშვიდის ნაქონი | სა-
სახდე ბატონისაგან მანგდისის ღ(მხ)თისმშობლისათვის | შეეწიხათ
და შეწიხულობის გახდა თქუნც ბევხს | გახჯირიყავით, ბევხი გაგელოთ,
ახდა ის სასახდე | ბატონის ბძანებით გაგასყიდვინეთ და იმის სამუქ-
ფოდ | ეს გლეხები დაგიღევით და მოგყიდეთ, სასახდე | ძვიხად ღიხდა,
სახდისა ნახევაიხი ფასი ახ მოგეცათ, | მაგხამ მამუდისა და გლეხები-

1 სეა, 1449-1907: საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1449-1907.

სათვის ალახა ინაღვ/ღეთ-ხა...“¹

როგორც საბუთიდან ვიგებთ, ნიკოლოზ ჯავახიშვილს სვიმონ ბატონიშვილს დასტურითა და მოწმობით იოვანე მანგლელისათვის უბოძებია ზეს მცხოვრები ნიკოლოზ ლაგრაძე და ქვენანდრის მცხოვრები ბეჟუა ჭყვაპიაშვილი თავისი მამულებითა და ვენახებით. სვიმონ ბატონიშვილის ბრძანებით, ნიკოლოზ ჯავახიშვილი იოვანე მანგლელს დაეხმარა თბილისში მდებარე ამირალასშვილის სასახლის გაყიდვაში, რის სანაცვლოდაც ზემოთაღნიშნული თავისი გლეხები უბოძებია. ქართლელი თავადი აქცენტს აკეთებს ერთ ფრიად მნიშვნელოვან ფაქტზე, რომ სვიმონ ბატონიშვილის მიერ იოვანე მანგლელისათვის ამირალასშვილის სასახლის ბოძების შემდეგ, თავად მანგლისის ეპარქიის მწყემსმთავარსაც დიდი გარჯა და შრომა გაუნევია სასახლის შეკეთებაში. მაგრამ სასახლე ძვირად შეუფასებიათ და უფრო მეტიც, იოვანე მანგლელს ნიკოლოზ ჯავახიშვილისათვის სასახლის ნახევარი ფასი არ მიუცია. ნიკოლოზ ჯავახიშვილის მიერ იოვანე მანგლელისადმი მიცემული საბუთის ბოლოს დასმული თარიღი - 1720 წლის 18 მაისი - საშუალებას გვაძლევს კიდევ უფრო დავავინროთ სვიმონ ბატონიშვილის მიერ იოვანე მანგლელისადმი შეწირულების საბუთის ქრონოლოგია და მისი თარიღი 1720 წელი 1720 წლის 18 მაისამდე პერიოდით განვსაზღვროთ. ანუ, მარტივად რომ ვთქვათ, იოვანე მანგლელს სვიმონ ბატონიშვილისაგან შეწირულების წიგნი 1720 წლის 18 მაისამდე მიუღია.

იოვანე მანგლელის სახელითაა გაცემული კიდევ ერთი უთარილო საბუთი სოფელ უგუდეთის მკვიდრთათვის: „...მე, მანგლელმა, | იოსებ ყოფილმა, იოვანემ, თქვენ, ერთობიღთ უგუდელთა. | ასე, ხომე ლადის საქმეს გვეაჯენით, ხომ ერთპირობით | გახდაკუეთით მოგეცით და გახდაკუეთით დაგადევით ოხმოცდა|ხუთი კოდი პუხი, მოვიდეს თუ ახა ოხმოცდახუთი კოდი | პუხი გამოიღოთ, ხუთი კოდი ნონია თახხანია, მსახუხი | გვახდავს და ამისთვის მოგვიჭხია და ოხმოცს კოდს გამოი|ლებდეთ, თუ ნონია ალახ იყოს და ან მსახუხი ახავ[ი]სი | გვახდეს, სუდ გამოიღებდეთ...“²

ისტორიული საბუთის თანახმად, იოვანე მანგლელს უგუდეთში მცხოვრები გლეხებისათვის 45 კოდი პური დაუდია. იქიდან გამომდინარე, რომ უგუდეთში მცხოვრები ერთი ყმა - ნონია თარხანი ყოფილა, 5 კოდი პური მისთვის მიუცია, დანარჩენი 40 კოდი პური კი იოვანე მანგლელისათვის უგუდეთში მცხოვრებთ უნდა გადაეხადათ. ნონია თარხანის გარდაცვალების შემთხვევაში უგუდეთის მცხოვრებთ იოვანე მანგლელისათვის 45 კოდი პური უნდა მიეცათ. საბუთს თარიღი არ უზის, მაგრამ, თუ ვითვალისწინებთ მის მანგლლობის პერიოდს - 1717-1721 წლებს, ისტორიული დოკუმენტი ამავე

1 სეა, 1449-1909: საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1449-1909.

2 სეა, 1449-1917: საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1449-1917.

ქრონოლოგიური მონაკვეთით - 1717-1721 წლებით უნდა დავათარი-
ლოთ.

გარდა ზემოთჩამოთვლილი ისტორიული საბუთებისა, იოვანე მანგლელის სახელთანაა დაკავშირებული ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრის A კოლექციაში დაცული დავითის ფსალმუნის წიგნი (A-710) (სურ. 3), რომელსაც ჩვენამდე XVIII საუკუნის დასაწყისით ათარი-
ლებდნენ. ჩვენი წინამორბედი მეცნიერები ხელნაწერის დამწერად იოსებ მანგლელს მიიჩნევენ. ჩვენ საგანგებოდ დავინტერესდით აღნიშნული ხელნაწერით, გავეცანით მის აშიებზე შესრულებულ გადამწერის ანდერძ-მინაწერებს. სანამ უშუალოდ ჩვენ მიერ გამო-
ტანილ დასკვნებს შემოგთავაზებდეთ, წარმოგიდგინთ ანდერძ-მი-
ნაწერების არქეოგრაფიულ აღწერილობებს, მათ გადმონაწერებს დედნის შრიფტის დაცვითა და მათ ფერად ფოტოებს (სურ. 4-5):

ანდერძი შესრულებულია 213 v-ზე; 16 სტრიქონი; ნუსხური; ანდერ-
ძის ფართობი: 13,5X11; ქარაგმის ნიშნები: მოკლე კლაკნილი ხაზი; განკვეთილობის ნიშნები: წერტილი ან ორწერტილი თითქმის ყო-
ველი სიტყვის შემდეგ; ხელნაწერი რესტავრირებულია, რის გამოც რამდენიმე სიტყვა აღარ იკითხება ან ცუდად განირჩევა; ანდერძი ტექსტს აკლია ბოლო ნაწილი.

1. -e cd~vl m~n da uRir sm~n. mRd~l Tm
2. T~v r m~n mRd~l obisaca y~d uRir sm~n
3. mn~gl el m~n is~b y~f il m~n i~e: aRvs
4. wer e w~Y ese da g~nmnT~l bl i sl ~isa da
5. gn~bisa. f s~nbY d~Tisi. uwyis o~n dida
6. d v e c~de sim~r Tl esa. daRc~Tu P~l iT
7. wer il i undo da uSuKr i ar s. g~r na
8. sit~yY W~ti da ucTom~l i. uk~Tu s~dame
9. aso meti anu n~kTebi anu q~r gma d
10. kl ebodes da cTomiT momsl odes Semi
11. ndev iT. x~ sit~yY r ~ime gmocvl il i ar s
12. anu mom~teb~l i qol vil i aq~s niSnad.
13. mcir e r ~Yme ber Z~l i mesw~v a da egr e
14. Tve r usul i. da vscnobdi. da r~l m
15. aTg~n v pov i egr ~T dav swer di. da a
16. misT~s nu mw--v T o~no C~mno. o~n i~K q~n ...

„[მ]ე, ც(ო)დვ(ი)დმ(ა)ნ და უღიხსმ(ა)ნ მღღ(ე)ღთმ(თ)ავ(ა)ხმ(ა)ნ,
მღღ(ე)ღობისაცა ყ(ო)ვღაღ უღიხსმ(ა)ნ | მ(ა)ნგღედმ(ა)ნ, ი(ო)ს(ე)ბ ყ(ო)-
ფიღმ(ა)ნ, ი(ო)ან(ე)მ აღვს(ე)ჩეე წ(მი)დაღ ესე და გ(ა)ნმ(ა)ნ(ა)თღ(ე)-
ბ(ე)ღი ს(უ)ღისა და | გ(ა)ნ(გე)ბისა ფს(აღმუ)ნ(ე)ბ(ა)ღ დ(ავი)თისი. უწყის
(უფაღმ)ან დიდაღ ვეც(ა)ღე სიმ(ა)ხთღესა, დაღ(ა)ც(ა)თუ ვ(ე)ღით | წეხიღი
უნღო და უშუჭიხი ახს, გ(ა)ხნა | სიღყ(უ)აღ ქ(ეშმახი)გი და უცთომ(ე)ღი,

ტექსტები. პალეოგრაფიული ნიშნების საფუძველზე ხელნაწერს ისინი XVIII საუკუნის დასაწყისით ათარილებენ, ხოლო გადამწერად იოსებ მანგლელს მიიჩნევენ.¹ ჩვენი აზრით, ხელნაწერის გადამწერის ვინაობის შესახებ გამოთქმული მოსაზრება არ შეესაბამება სინამდვილეს. გადამწერი საგანგებოდ აღნიშნავს ანდერძის ტექსტში, რომ ისაა იოსებ ყოფილი იოვანე მანგლელი და არა იოვანე ყოფილი იოსებ მანგლელი. თუ ჩვენი მსჯელობა მართებულია და ეს ასეც ჩანს, მაშინ ხელნაწერის გადამწერის თარიღად XVIII საუკუნის დასაწყისის ნაცვლად, იოვანე მანგლელობის დროს - 1717-1721 წლებს მივიჩნევთ. აქედან გამომდინარეობს კიდევ ერთი დასკვნა, რომ იოვანე მანგლელმა ეს წიგნი დიდი ალბათობით მანგლისის ღმრთისმშობლის ტაძარში გადაწერა, რაც კიდევ იქნებოდა ხელნაწერის ანდერძის ბოლო ნაწილში აღნიშნული. ყველაზე მნიშვნელოვანი კი ის არის, რომ ისტორიულმა საბუთებმა, რომლებიც მის მიერ არის შესრულებული, სამწუხაროდ, ჩვენამდე დედნის სახით არ მოაღწია. თავად ხელნაწერი და მის აშიებზე შესრულებული ანდერძ-მინაწერი კი წარმოადგენს წმიდა იოვანე მანგლელის ავტოგრაფს. ეს ფაქტი დღემდე უცნობი იყო ქართული სამეცნიერო წრეებისათვის.

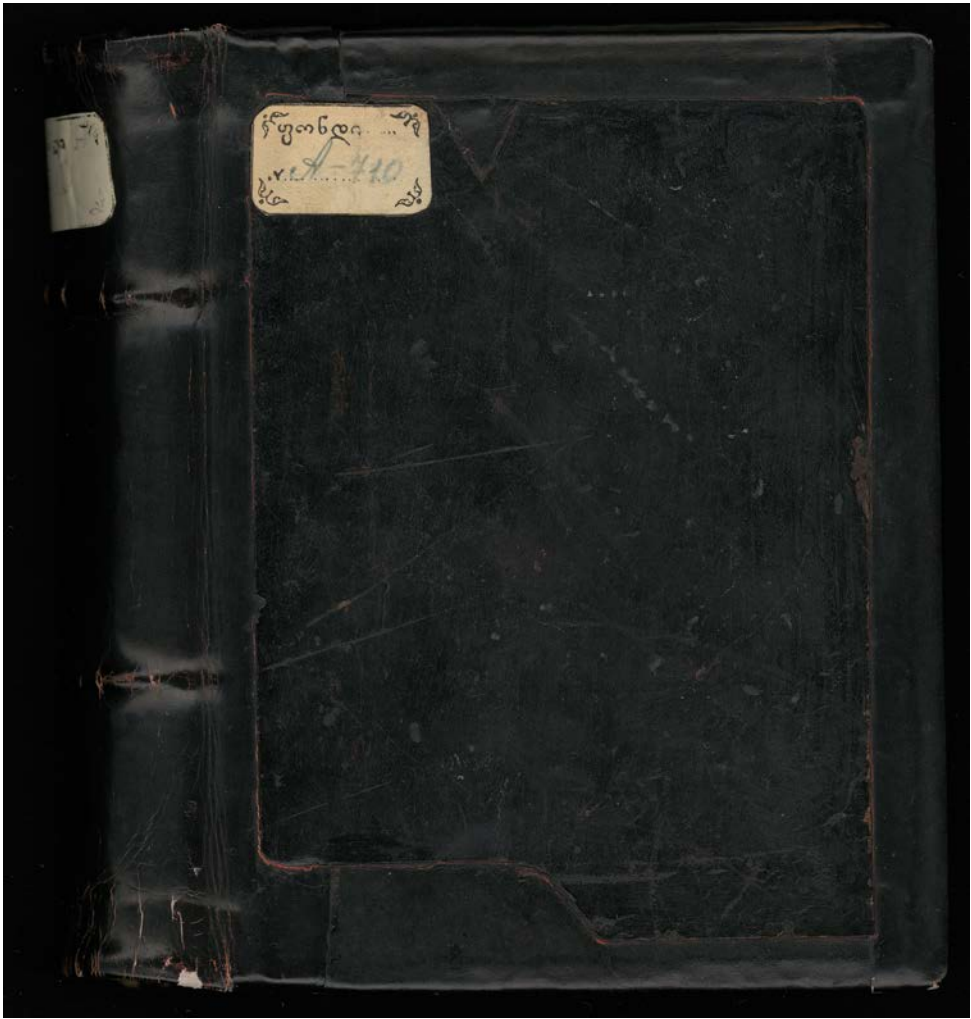
¹ ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, A III, თბილისი, იბეჭდება; ენრიკო გაბიძაშვილი, ძველ ქართულ ხელნაწერთა ანდერძ-მინაწერების კლასიფიკაცია და ბიბლიოგრაფია, (თბილისი, 2018), 372.

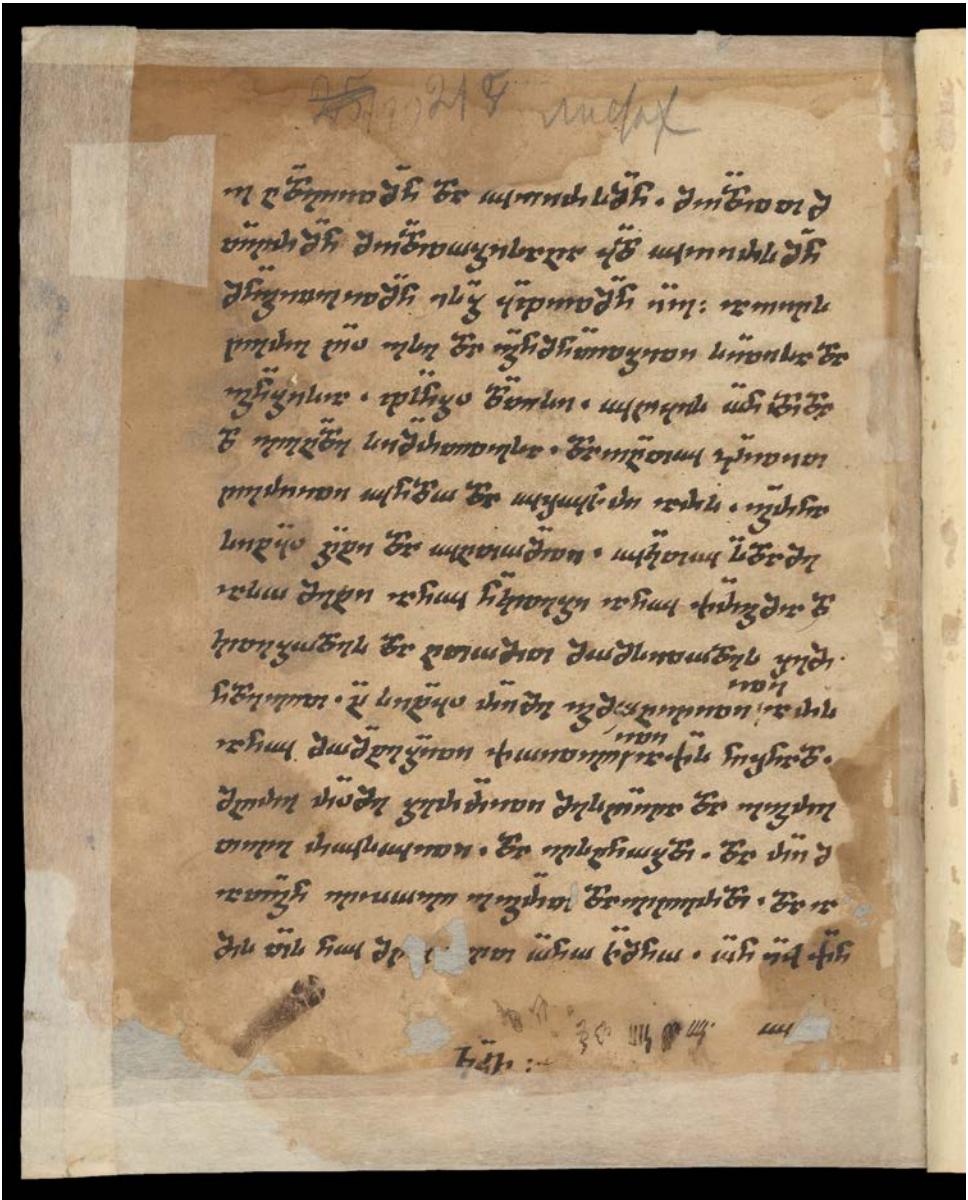
სურ. 1 თხინვალის ეკლესია (ხედი სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან).
Pic. 1 Church of Tkhinvali (view from the southeast)

სურ. 2 [1717-1721 წწ.] მემორიალური წარწერა იოვანე მანგლელ (სააკადე) ეპისკოპოსისა (ნიკო ჯავახიშვილის ფოტო).
Pic. 2 [1717-1721] Memorial inscription of Bishop Iovane Manglél (Saakadze) (photo by Niko Javakhishvili).

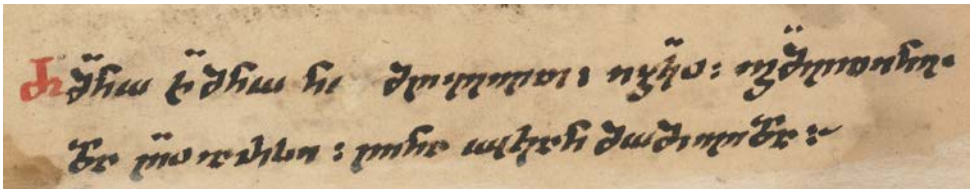
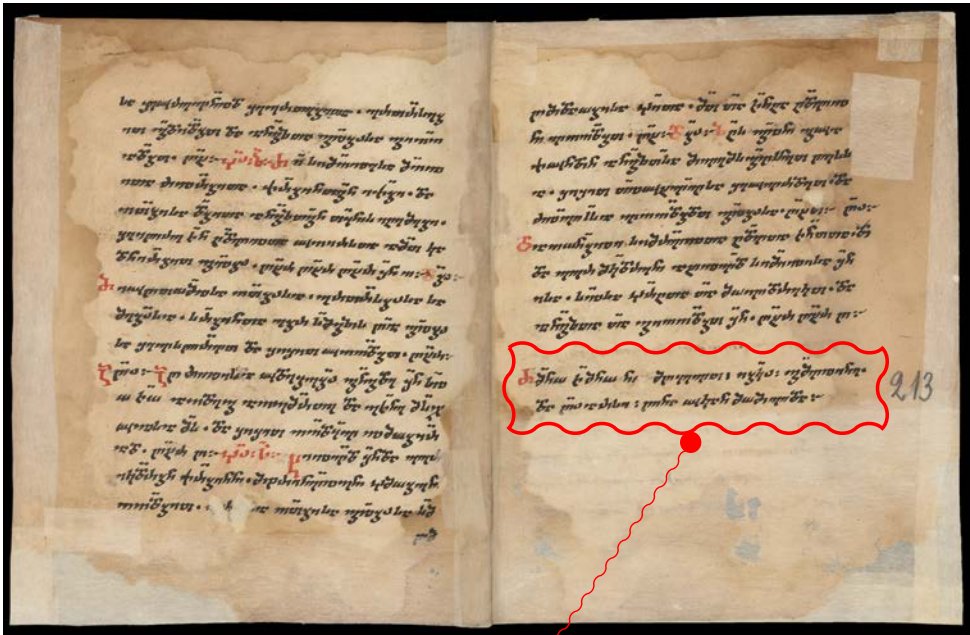

სურ. 3 1717-1721 წწ. დავითის ფსალმუნის წიგნი (A-710 – კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი).
Pic. 3 1717-1721 David's book of Psalms (A-710 – Korneli Kekelidze Georgian National Centre of Manuscripts).

სურ. 4 1717-1721 წწ. ხელნაწერის გადამწერის - იოვანე მანგლელის ანდერძი (კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი).

Pic. 4 1717-1721 The testament of the copyist of the manuscript - Iovane Mangleli (Korneli Kekelidze Georgian National Centre of Manuscripts).

სურ. 5 1717-1721 წწ. ხელნაწერის გადამწერის - იოვანე მანგლელის მინაწერი (კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი).

Pic. 5 1717-1721 The colophon from the copyist of the manuscript - Iovane Mangleti (Korneli Kekelidze Georgian National Centre of Manuscripts).